

Ruster Oslo for framtida – finanstale

Finansbyråd Hallstein Bjercke 25. september 2024

Ordfører, jeg har gleda meg veldig til dette – til å kunne presentere det blågrønne byrådets aller første forslag til budsjett. Det er et nøkternt, ansvarlig budsjett som prioriterer det viktigste først og som tar tøffe grep for å få kontroll på kommunens økonomi. Og ordfører, det er helt nødvendig. Vi må ruste Oslo for framtida.

De økonomiske forutsetningene i kommunen er alltid et resultat av forhold som skaper handlingsrom på den ene siden og som begrenser handlingsrommet på den andre. Det som er nytt nå er at det er flere forhold som begrenser handlingsrommet enn tidligere. Jeg vil peke på særlig tre av dem.

Det første forholdet som begrenser handlingsrommet vårt er den generelle økonomiske situasjonen i samfunnet rundt oss. Vi merker alle i vår egen privatøkonomi at ting har blitt dyrere. Naturlig nok så gjør også sterk lønns- og prisvekst og høy rente at det blir dyrere å drive Oslo kommune. Prisveksten har nå vært høy over en lengre periode og renten har stabilisert seg på et høyt nivå. Og selv om utsiktene både for renta og inflasjonen ser lysere ut framover, er det fortsatt svært krevende. Og i en urolig verden er også usikkerheten rundt den økonomiske utviklingen framover stor.

Det andre som begrenser handlingsrommet vårt er at staten tar fra oss pengene våre. Oslo får beholde mindre av skattepengene fra Oslofolk i årene som kommer. De siste fire åra har kommunesektoren fått høyere vekst i frie inntekter enn forutsatt i statsbudsjettene, hovedsakelig fordi skatteinntektene har vært høyere enn anslått. Men det har vært engangsinntekter. Samtidig har prisveksten vært høyere enn det kommunene har blitt kompensert for. De ekstra skatteinntektene har dermed skjult de underliggende utfordringene i kommunens økonomi. Nå som vi står midt i utfordrende økonomiske tider er det svært krevende at vi har tidenes mest Oslo-fiendtlige regjering som har endra inntektssystemet, sånn at Oslo mister store inntekter. Utbytteskatten og halve formuesskatten overføres til staten, samtidig som utjevning av skatt mellom kommunene økes. Oslo taper om lag 600 millioner kroner årlig når det nye systemet er innført. Det er heller ikke første gang Oslo taper på omlegginger av inntektssystemet for kommunene. I 2023 måtte vi gi fra oss om lag 8,7 milliarder av skatteinntektene våre – nå blir det altså enda mer. I tillegg finner den Oslo-

fiendtlige regjeringen stadig nye måter å ta fra Oslo status og økonomisk støtte på – sist gjennom å foreslå å skrote Holmenkollen som nasjonalanlegg for nordiske grener.

Holmenkollen. Jeg skjønner virkelig ikke hva de driver med.

Det tredje som begrenser handlingsrommet vårt, ordfører, er at våre forgjengere drev kommunen over evne. Det forrige byrådet brukte mer penger enn de hadde i inntekter og det ble budsjettert med underskudd. I 2023 fikk kommunen et negativt netto driftsresultat for første gang på 20 år. De blåste opp de varige driftsutgiftene i kommunen med bruk av fond og engangspenger. Det er uansvarlig budsjettering - og det krever av oss at vi tar tøffe grep for å få inntektene og utgiftene tilbake i balanse. I tillegg ble kommunens gjeld nær dobla gjennom åtte år med rødgrønt styre. Summen av dette gjorde at S&P Global Rating i vår nedjusterte de økonomiske utsiktene til kommunen fra «stable» til «negative». Vi beholder vår trippel A-rating, men vi får samtidig en kraftig advarsel: vi må få kontroll på økonomien i kommunen igjen.

Disse tre forholdene: den økonomiske utviklingen i samfunnet, at staten tar fra oss mer penger og at det forrige byrådet levde over evne – det er tre utfordringer som treffer oss samtidig. Nå må vi omstille kommunen til en ny økonomisk virkelighet.

Det kommer til å bli krevende for oss politikere, for innbyggerne og for de ansatte. Men det er ikke mulig å fortsette som før. Vi kan ikke ha et driftsnivå vi vet at vi ikke har råd til å opprettholde i årene som kommer og vi kan ikke fortsette å skyve regninga foran oss og håpe på det beste.

Ordfører, dette er et omstillingsbudsjett. Nå forbereder vi kommunen på trangere tider fremover og vi varsler krav til effektivisering de kommende årene.

Som politiker blir du sikkert populær av å kunne pøse ut penger til alle mulige gode formål. Men sånn er det ikke å ta ansvar og styre – og særlig ikke nå. Akkurat som folk må prioritere når utgiftene stiger og inntektene går ned – må Oslo kommune gjøre det samme. Politikk handler om å prioritere. Og da må vi se på alt vi bruker penger på i kommunen. Er det noe som kan gjøres annerledes? Mer effektivt? Er det noe vi kan slutte med? Er det noe vi bruker penger på som ikke er en kommunal oppgave eller som kan løses bedre av noen andre enn det offentlige? Det finnes grenser for politikk. Kommunen skal ikke være alt for alle hele tiden, men mer for dem som trenger det mest.

Pengebruken kan ikke fortsette å vokse uhemmet, verken her i Oslo eller i offentlig sektor generelt. Norge fikk i sommer krass kritikk av OECD for å blåse opp den offentlige

pengebruken og det ble understreket hvor viktig det er med en effektiv offentlig sektor i møte med de utviklingstrekkene økonomien står overfor.

Nå må vi ta grep for å få ned utgiftene på et nivå som er ansvarlig gitt de økonomiske forutsetningene vi har, og det gjør byrådet med dette budsjettforslaget. I vårt forslag til økonomiplan for årene 2025-2028 ligger resultatgraden på hhv. 0,4 % og 1,1 % i 2025 og 2026 og på 1,5 % i både 2027 og 2028. Dette er en betydelig forbedring sammenlignet med det forrige byrådets siste økonomiplan der resultatgraden ligger på mellom 0,1 og 0,8 %. Vårt budsjettforslag vil stabilisere økonomien på et bærekraftig nivå - og det er å ruste Oslo for fremtida.

Men det er ikke sånn at vi kutter blindt uten å tenke oss om. Omstilling tar tid og må gjøres på en skikkelig og ansvarlig måte. Dette er starten. Vi må rigge kommunen for det som kommer, stramme inn de økonomiske rammene i et fornuftig tempo og på en ansvarlig måte.

Ordfører, Byrådet har foreslått fem kommunemål som vi ønsker å styre etter, og budsjettet er der vi foreslår tiltak som skal bidra til å nå målene våre. Det betyr at vi vil bruke mindre penger på ting som ikke bidrar til å nå målene, og mer på de tiltakene som gjør det. Det er å prioritere. Så når vi har prioritert hva vi vil bruke penger på i et svært stramt budsjett, er dette utgangspunktet.

Ordfører, byrådets mål er at Oslo gir alle like muligheter til å lære, utvikle seg og leve gode liv.

Det å skjerme skolen og tiltak retta mot barn og unge når vi må gjøre tøffe prioriteringer, har vært svært viktig for byrådet. Ungt utenforskap er en av de største og mest krevende utfordringene vi har, og vi må sørge for at alle som vokser opp i byen vår har gode sosiale arenaer og ser muligheter for seg selv og sitt liv.

Utdanning er den viktigste forutsetningen for å gi folk frihet. Alle elever fortjener å oppleve tilpassa opplæring i praksis, å møte kvalifiserte lærere og å ha et godt støtteapparat rundt seg i hverdagen.

Derfor har byrådet sagt at vi vil forbedre økonomien til skolene og styrke tiltakene som bidrar til at flere elever fullfører og består.

Nå er vi i en situasjon der omfanget av barn med behov for spesialundervisning og tilrettelegging har økt sterkt. For byrådet er det ikke aktuelt at de utgiftene som følger av dette går på bekostning av skolenes budsjetter generelt. Derfor foreslår vi totalt sett en realvekst i skolesektoren. Vi foreslår blant annet 12 millioner til å utvide muligheten for å bruke alternative opplæringsarenaer for elever med behov for et mer tilrettelagt tilbud, og 11 millioner til flere spesialplasser i ordinær undervisning.

Og så må flere fullføre videregående opplæring. Det å stå uten fullført videregående skole er en enorm risikofaktor når det gjelder videre deltagelse i både utdanning og arbeidsliv. Vi foreslår 5 millioner til forebygging av frafall i overgangen mellom ungdomsskole og videregående, og 25 millioner til å gjeninnføre et kommunalt lærlingtilskudd. Da gjør vi det mer attraktivt å ta imot lærlinger, flere vil kunne få lære plass og færre faller fra.

Vi står i en alvorlig situasjon med økt ungdomskriminalitet og flere utsatte barn som trenger tett oppfølging av barnevernet. Noen av de store pengene i dette budsjettet går derfor til å styrke barnevernsinstitusjonene våre og innsatsen for å hjelpe unge ut av rus og kriminalitet. Totalt foreslår vi 55,1 millioner til styrking av barnevernet, blant annet gjennom en ny behandlingsinstitusjon for ungdommer som sliter med kriminalitet og rus, og gjennom å gjøre Ringen akuttinstitusjon permanent. Alle barn og ungdommer i Oslo skal få lov til å være nettopp det: barn og ungdom. De skal ikke ende opp i utenforskap - i kriminalitet - fordi de ikke får riktig hjelp i tide. Barns bakgrunn skal ikke avgjøre deres framtid.

At alle skal få delta i fellesskapet er også bakgrunnen for at vi foreslår en innføring og opptrapping av et fritidskort i Oslo. Det skal sikre at alle barn og unge kan delta i fritidsaktiviteter, uavhengig av foreldrenes økonomi. Og vi styrker bibliotekene med 15 millioner, fordi vi vet hvor viktig bibliotek er for å være en del av fellesskapet. Særlig for de som vokser opp i trangboddhet, med få bøker i bokhylla - er bibliotekene viktige for tilgangen til kultur og kunnskap.

Byrådet mener dette er helt nødvendige satsinger. Det handler om unga våre.

Ordfører, byrådets mål er at Oslo er grønn og levende.

I årets forslag til klimabudsjett vil dere enklere kunne se sammenheng mellom tiltak og effekt både når det gjelder direkte og indirekte utslipp, energi - og for første gang - også klimatilpasning. Klima- og naturkrisen er vår tids største utfordring. Byrådet og bystyrets mål

er at Oslo skal være en nullutslippsby allerede i 2030. Det er *noen* gode nyheter. Oppdaterte beregninger fra Klimaetaten viser at vi nå er seks prosentpoeng nærmere klimamålet enn da klimabudsjettet for 2024 ble lagt fram – blant annet fordi den nye Oslopakke 3-avtalen vil gi store utslippsreduksjoner. Men vi ligger fortsatt langt bak skjema og vi har dårlig tid. Derfor er tiltak som kutter utslipp og bidrar til mer og bedre natur i byen veldig viktig for byrådet. Det gjør byen triveligere, grønnere og det ruster Oslo for framtida.

De siste årene har nedbygging av natur i byen blitt en stadig større utfordring.

Grøntregnskapet viser en nedgang i grønne arealer i byggesonen på hele 6 % fra 2017 til 2021. Altså seks prosent! På fire år! Det blågrønne byrådet har sagt at vi skal gjøre byen fysisk grønnere. Vi skal etablere mer natur, restaurere mer natur og vi skal ta vare på den naturen vi har. Og nå leverer vi. Vi foreslår 40 millioner årlig til flere og bedre parker og mer nærnatur - i tillegg til 10 millioner ekstra til vedlikehold.

Vi foreslår midler til å gjenåpne Østensjøbekken og forbedre miljøtilstanden i Alnaelva. Og Oslofjorden skal reddes. Det er dessverre ikke en enkel løsning som skal til for å forbedre fjordens helse, men heller en lang rekke tiltak som må virke sammen. Derfor fortsetter vi å investere i bedre rensing av kloakk, vi fornyer rør, vi rydder strender, og vi har en støtteordning for bedrifter og organisasjoner som vil gjøre en innsats.

Den største utslippskilden i byen er fortsatt transport. Skal vi nå klimamålene våre må vi lykkes med å kutte forurensende biltrafikk og satse på miljøvennlige transportalternativer. Derfor foreslår byrådet både 10 millioner til trafikkreduserende tiltak, samtidig som vi setter av 53 nye millioner til lave billettpriser. For det skal alltid lønne seg å ta grønne valg i hverdagen.

For tre uker siden ble månedskortprisen redusert for første gang på 16 år – ned 150 kroner. Og neste år bruker vi totalt 414 millioner kroner på å gi folk billigere billetter. Ingen byråd noensinne har brukt mer penger på å holde prisene nede. Det er jeg veldig stolt av. Det har noe å si for økonomien til folk og det er noe av det viktigste vi gjør for at flere skal la bilen stå.

Ordfører, byrådets mål er at Oslo er nyskapende og attraktiv.

I dette budsjettforslaget ligger det betydelige midler til nødvendig modernisering av kommunen. I Oslo kommune har vi mange fagsystemer og digitale løsninger som er overmodne for utskiftning. Det får neppe noen forside i VG å satse på det, men alternativet er at kvaliteten på tjenestene til folk blir dårligere. Derfor er oppgradering og modernisering av teknologi, helt nødvendig.

Når vi skal levere best mulig tjenester til best mulig pris, er vi avhengig av velfungerende systemer og av nytenking rundt hvordan vi organiserer oss.

I eldreomsorgen tenker vi nytt og innfører et ambulerende tverrfaglig innsatsteam. Innsatsteamet i Sykehjemsetaten skal være en støtte for ledelsen ved sykehjem som har ulike utfordringer. De skal komme inn med friske øyne og se på hvordan sykehjemmet kan jobbe annerledes til det beste for beboere og ansatte.

Og så har jeg tenkt å være litt ærlig om kultur. Kulturlivet er kjempeviktig. Det er med på å gjøre byen levende og attraktiv, det utfordrer oss til å tenke og det gir oss fantastiske opplevelser. Men også kulturen stiller vi krav til. Ingen har klippekort på tilskudd fra Oslo kommune. Vi må tenke gjennom hvordan vi bruker midlene. Vi må unngå at offentlig støtte blir en konserverende kraft. Målet er å skape kvalitativt bedre og mer interessant kunst og kultur. I dette budsjettet satser vi særlig på barn og unge og på å løfte scenekunsten. Kloden, framtidens scene på Oslo øst, leverer allerede gode kulturopplevelser for barn og unge. Det er ett eksempel på et tiltak byrådet foreslår å støtte. Dette er et solid kulturbudsjett med økt tilskuddspott sammenlignet med vedtatt økonomiplan. Det er ikke et kutt-budsjett slik noen forsøker å fremstille det som. Når det gjelder Popsenteret så tror vi at det kan få et bedre hjem enn i Oslo kommune. Det er et godt eksempel på noe vi tror at noen andre kan gjøre bedre. Og når det gjelder Oslo Nye så foreslår vi å redusere deres tilskudd til om lag 53 millioner neste år. Vi har stor tro på at det nye styret vil omstille teatret og finne en driftsmodell tilpasset det tilskuddsnivået.

Det ligger store muligheter i å fornye måten vi jobber på til det beste for folk i byen. De som har lest mange budsjettforslag tidligere vil se at dette skiller seg litt ut. Det er kortere og mer konsist, men målstrukturen er også annerledes. Det er ikke i seg sjøl så revolusjonerende, men det har betydning for og stiller krav til hvordan vi skal jobbe i kommunen fremover. Og vi vet at vi må jobbe annerledes, mer effektivt og at vi må få til mer samarbeid på tvers av sektorer og

virksomheter. For hvis det er en ting alle de største utfordringene vi står overfor har til felles så er det at de er så sammensatte at ingen av dem kan løses av en person, en virksomhet eller en sektor alene. Vi må tenke nytt. Vi må ruste Oslo for framtida.

Ordfører, byrådets mål er at Oslo er åpen, inkluderende og trygg.

I vår by skal ingen falle utenfor. Vi skal føre en fordomsfri sosialpolitikk og stille opp for de som sliter. Vi skal etablere et døgnovernattingstilbud for unge voksne, vi setter av 2 millioner til rusmiddelanalysetjeneste for å forhindre overdosedødsfall og styrker omstilling på rusfeltet med 13,5 millioner kroner. Byrådet har sagt at Oslo skal ha den beste politikken for rusavhengige noen norsk kommune noensinne har hatt. Med dette budsjettet starter den jobben for fullt.

Flere skal kunne bo trygt i egen bolig. Vi har stort behov for boliger til vanskeligstilte, spesielt personer med rus- og psykiske helseutfordringer. Vi setter derfor av betydelige midler til nødvendig fremskaffelse av boliger til vanskeligstilte.

Og så styrker vi tilskuddsramma på helse-, sosial- og mangfoldsområdet med 35 millioner kroner neste år, sammenligna med gjeldende økonomiplan. Frivilligheten gjør en uvurderlig innsats for folk i byen. Ofte klarer frivillig sektor å nå de kommunen ikke klarer å fange opp. Vi er helt avhengige av at alle gode krefter bidrar med det de kan for at flest mulig skal ha det best mulig i vår by. Ingen skaper verdens beste by alene.

Ordfører, byrådets mål er at Oslo er velfungerende og leverer innbyggerorienterte og sammengende tjenester.

Det betyr at vi skal vise økonomisk måtehold, som sikrer framtidige generasjoner handlingsrom. Hvis vi skal nå målene våre for byen, må vi styre økonomien på en god måte og forvalte fellesskapets midler med respekt. Vi vil drive kommunen på en måte som gjør at det vi etterlater oss er i bedre stand enn det vi arva.

For byrådet er det viktig å holde det samlede skatte- og avgiftstrykket lavest mulig, og ikke skyve kostnadene over på innbyggerne. I dette budsjettet har vi funnet rom til en moderat reduksjon i eiendomsskatten og til å holde kollektivprisene lave.

Det ligger store muligheter i å drive kommunen mer effektivt og byrådet er i gang med å snu hver stein for å frigjøre tid og penger som kan brukes på å forbedre tjenestene. Men allerede i dette budsjettet stilles det krav til effektivisering i flere deler av kommunen.

I en veldrevet kommune er trange økonomiske tider håndterbart. Vi må sammen lykkes med å gjøre nødvendige grep for å få ned driftsutgiftene i kommunen på kort og lang sikt. Vi må klare å prioritere det viktigste først og vi må sørge for at kvaliteten på tjenestene innbyggerne mottar ikke blir skadelidende på veien. Og hvis det er noen som klarer det, så er det alle de dyktige folka i Oslo kommune som hver dag går på jobb for å gjøre Oslo til verdens beste by.

Ordfører, de kuttene som vi legger opp til i dette budsjettet er håndterbare. Det gjennomsnittlige rammekuttet i 2025 er på 0,8 %. Men som jeg har vært inne på er det særlig to områder byrådet har prioritert å skjerme når vi nå må kutte: barn, unge og klima natur. Vi prioriterer det vi sa vi skulle prioritere.

Så blir jeg bekymra når jeg hører bydelspolitikere i Arbeiderpartiet snakke i media om hva de mener må kuttes hvis bydelene får strammere økonomi. De peker på fritidsklubber, på tilbud til barn og unge, på tiltak mot ungdomskriminalitet.

Det er ingen hemmelighet at bydelene vil få strammere økonomi. Sånn er det - sånn er det overalt i kommunen. Så da er det opp til bydelsutvalgene å prioritere. Hva mener de er viktigst? Hva ønsker de å skjerme?

Og de skal få *større rom* til å prioritere selv når økonomien nå blir strammere. Byrådet foreslår flere tiltak som reduserer detaljstyringen av bydelene, blant annet å fjerne øremerkinger for 200 millioner kroner som bydelene får beholde. Vi mener det er riktig at vi lar være å detaljstyre der vi kan, så bydelene selv kan velge hva de prioritere opp og hva de vil prioritere ned.

Det å velge å håndtere et kutt på 0,8 % ved å legge ned fritidsklubber og sommerjobber for ungdom er enten politisk latskap eller økonomisk inkompetanse. Jeg håper og tror de har tenkt til å ta de kuttene de må ta på andre måter. Jeg har stor tillit til at bydelspolitikerne vil prioritere det viktigste først.

Det er ingen enkel oppgave å kutte. Men alt som er viktig er vanskelig. Vi må kutte det som er rett – ikke det som er lett.

Ordfører, Byrådets visjon er at Oslo skal være verdens beste by.

Verdens beste by å bli født i, vokse opp i, flytte til, leve i og bli gammel i, uavhengig av hvem du er og hva slags bakgrunn du har. Det hadde nok vært en betydelig enklere oppgave dersom vi hadde hatt ubegrenset med penger. Men jeg mener at dette budsjettet, selv om vi står i en krevende økonomisk situasjon, er et steg i riktig retning – fordi vi starter en nødvendig omstilling av kommunen.

Ordfører, med dette så overleverer jeg til bystyret det blågrønne byrådets første forslag til budsjett og økonomiplan – et budsjettforslag som ruster Oslo for framtida.

(Talen publiseres med forbehold om tilpasninger ved muntlig fremføring.)